

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

Факултет „Финанси“

Катедра „Финанси и кредит“

Докторант Анатоли Филипов Велковски, D010221236

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за присъждане на образователна и научна степен
„доктор“ (по икономика) по докторска програма „Финанси,
парично обращение, кредит и застраховка“ (Финанси) на тема:

**„Търговските потоци и транспортните услуги в
платежния баланс на Република България: тенденции
и свидетелства за икономическо възстановяване“**

Научен ръководител: Проф. д-р Андрей Боянов Захариев

Свищов

2024

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на заседание на катедрения съвет на катедра „Финанси и кредит“ при Факултет „Финанси“ на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов.

Данни за дисертационния труд:

Брой страници – 215

Брой фигури – 29

Брой таблици – 26

Брой литературни източници – 106 (в т.ч. 34 на български език)

Брой публикации на дисертанта – 3

Защитата ще се проведе на 4 април 2024 г. (петък) от 11.00 ч. в Заседателна зала „Ректорат“ на СА „Д. А. Ценов“ и хибридно на адрес:

<https://bbb.uni-svishtov.bg/b/yc7-x2c-dtm>

Материалите по защитата са на разположение в Отдел „Докторантура и академично развитие“.

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

I. Обща характеристика на дисертационния труд	5
1. Актуалност на темата.....	5
2. Обект и предмет на изследването	6
3. Изследователска теза	7
4. Цел на дисертационния труд.....	7
5. Задачи и методология на изследването	7
6. Обхват на изследването	8
7. Структура на изследването.....	9
8. Синтетичен преглед на съдържанието и резултатите от изследването.....	15
II. Основно съдържание на дисертационния труд.....	16
Глава първа. Търговската сметка на платежния баланс – методология, принципи, отчетност и тенденции за България и Европейския съюз.....	16
Глава втора. Транспортните услуги в платежния баланс в България и Европейския съюз – отчитане и емпирични свидетелства за икономическо възстановяване	19
Глава трета. Сезонно моделиране и анализ на експортните операции в търговската сметка и транспортните услуги в платежния баланс спрямо БВП на България (2020-2023 г.).....	23
Заключение.....	26
III. Насоки за бъдещи изследвания по темата на дисертацията	29
IV. Справка за научните и научно-приложни приноси в дисертационния труд.....	30
V. Списък с публикациите на докторанта	32
VI. Справка за участие на докторанта в научни форуми	32

VII. Справка за съответствие с националните изисквания по Правилника за приложение на Закона за развитие на академичния състав в Република България.....	33
VIII. Наукометрични показатели на дисертационния труд.....	34
IX. Декларация за оригиналност на дисертационния труд.....	35

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност на темата

Съвременните национални икономически системи функционират в условия на силна обвързаност с глобалния свят. Тази обвързаност минава през постоянни насрещни потоци от стоки и услуги, обвързани с реципрочни движения на валута и капитали.

Ето защо ние трябва да се фокусираме върху динамиката и структурните промени в търговските потоци и транспортните услуги в платежния баланс на Република България, с особен акцент върху идентифицирането на тенденции и свидетелства за икономическо възстановяване, което да бъде проблемната област на настоящото изследване се фокусира върху. В контекста на глобалните икономически предизвикателства, породени от COVID-19 пандемията, геополитическите напрежения и нарастващата несигурност в международната търговия, анализът на тези компоненти на платежния баланс придобива критично значение за разбирането на икономическите перспективи на страната.

Това се дължи на факта, че търговските потоци и транспортните услуги играят ключова роля в икономиката на България, влияейки пряко върху БВП, заетостта и конкурентоспособността на страната. Считаме, че промените в тези сектори могат да служат като ранни индикатори за по-широки икономически тенденции и да предоставят ценна информация за процеса на възстановяване след кризата. Същевременно обаче, бързата промяна в глобална икономическа среда, включително дигитализацията, реструктурирането на глобалните вериги за доставки (Laktionova, et al., 2019) и преходът към зелена икономика, определено създава нови предизвикателства и възможности за българската икономика.

В този контекст, изследването логично трябва да се фокусира върху изясняването дали и доколко тези глобални тенденции се отразяват на

търговските потоци и транспортните услуги в България. Това позволява да се идентифицира структурни промени в тези сектори и да оцени тяхното влияние върху общото икономическо възстановяване на страната. Това логично изисква анализ на промените в географската и продуктовата структура на търговията, развитието на различните видове транспортни услуги и тяхната роля в платежния баланс, както и оценка на взаимовръзките между тези фактори и ключови макроикономически индикатори.

В този ред на мисли очертаната проблемна област обхваща също и предизвикателствата пред точното измерване и интерпретация на тези икономически феномени, особено в контекста на нарастващата сложност на международните икономически отношения и бързо променящите се технологични и регулаторни условия. За да се изследва с научни методи тази проблематика е от съществено значение изясняването на ефекта на икономическите политики, насочени към устойчиво възстановяване и дългосрочен икономически растеж на България.

2. Обект и предмет на изследването

На тази основа за **обект** на изследването се определя платежния баланс на Република. Възприемането на платежния баланс не само като статичен инструмент за измерване и оценка на потоци от стоки, услуги и капитали е важно условие за развитие на проблемно ориентирания характер на дисертационния труд.

За **предмет** на дисертацията се определят установяването на измерени през платежния баланс тенденции и свидетелства за икономическо възстановяване на база търговските потоци и транспортните услуги между България и останалия свят. Селекцията на тези компоненти от платежния баланс е съществена с оглед стратегическия характер на географско

разположение на страната между Европа и Азия и очакванията за икономическо възстановяване и растеж след пандемията и последвалите кризи с цените на електроенергията и продължаващата война в Украйна.

3. Изследователска теза

Тезата на дисертационния труд се базира върху твърдението, че чрез изследване на сезонността и динамиката на експорта на стоки и транспортни услуги в платежния баланс могат да се установят тенденции и свидетелства на икономическо възстановяване на България като страна–членка на ЕС. Самото икономическо възстановяване в условия на поредица от кризи изисква подкрепа чрез целеви интервенции от изпълнителната власт в подкрепа на икономиката, вкл. и чрез механизми на ниво ЕС, какъвто е плана за възстановяване и устойчивост.

4. Цел на дисертационния труд

Целта на изследването е да се направи теоретичен и практико-приложен анализ на динамиката и тренда в експортните търговски потоци и транспортни услуги в платежния баланс на Република България чрез установяване степента на тяхната корелационна и сезонна обвързаност с БВП, като индикатори за икономическо възстановяване по време и след период от множествени кризи.

5. Задачи и методология на изследването

Конкретните **задачи**, които се поставят в разработката са:

Първо. Да се извърши преглед на съществуващата литература относно търговските потоци и транспортните услуги в контекста на платежния баланс.

Второ. Да се разработи и обоснове рамка за анализ на търговските потоци и транспортните услуги в платежния баланс на България, включваща

количествени и качествени методи за оценка на тенденциите и свидетелствата за икономическо възстановяване.

Трето. Да се идентифицират и оценят структурните промени в търговските потоци на България, включително промени в географската и продуктовата структура на търговията, както и в конкурентоспособността на ключови експортни сектори.

Четвърто. Да се извърши детайлен анализ на сектора на транспортните услуги в България, включително неговия принос към платежния баланс, основни подсектори (морски, въздушен, сухопътен транспорт) и фактори, влияещи върху неговото развитие.

Пето. Да се анализира динамиката на износа на стоки и транспортни услуги на България за селектиран период 2020-2023, с особен акцент върху промените, настъпили след началото на COVID-19 пандемията по данни на тримесечна база.

Шесто. Да се оценят свидетелствата за икономическо възстановяване на България чрез анализ на взаимовръзките между експортните търговски потоци, транспортните услуги и БВП, с цел идентифициране на тенденции и перспективи за устойчив икономически растеж.

В **методически аспект** изследването се базира върху използването и прилагането на сравнителния анализ, методите на дедукцията и индукцията, сезонна проекция, графичен метод, статистическите методи за анализ, дескриптивна статистика, регресионен и корелационен анализ и др.

6. Обхват на изследването

Извън обхвата на изследването остават проблемите за влиянието на дефицита в платежния баланс върху икономическото равновесие в страната, както и за връзката на изследваните стокови групи и транспортни услуги с останалите позиции в платежния баланс, вкл. и с тези в капиталовата и финансовата сметка.

7. Структура на изследването

Дисертационният труд е с общ обем 215 стандартни страници, структуриран в три глави по следния начин:

СЪДЪРЖАНИЕ 2

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ 11

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ 14

ВЪВЕДЕНИЕ 16

ГЛАВА ПЪРВА. ТЪРГОВСКАТА СМЕТКА НА ПЛАТЕЖНИЯ БАЛАНС – МЕТОДОЛОГИЯ, ПРИНЦИПИ, ОТЧЕТНОСТ И ТЕНДЕНЦИИ ЗА БЪЛГАРИЯ И ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ 21

1. БВП и външната търговия – теоретични аспекти и методология на взаимодействие 22

1.1. БВП в условия на отворена икономика 22

1.2. Дефиниция и същност на платежния баланс 24

1.3. Историческо развитие на концепцията за платежен баланс 25

1.4. Изясняване на структурата на платежния баланс 26

1.4. Значение на платежния баланс за макроикономическата политика 28

2. Методология и принципи на отчитане на търговската сметка 29

2.1. Дефиниция и обхват на търговската сметка 29

2.2. Основни принципи на отчитане 30

2.2.1. Принцип на двойното записване 30

2.2.2. Принцип на пазарна оценка 31

2.2.3. Принцип на начисляване 31

2.3. Методи за събиране на данни 32

2.3.1. Митнически декларации 32

2.3.2. Статистически декларации 33

2.3.3. Административни източници 33

2.4. Специфични проблеми при отчитането на търговската сметка 34

2.4.1. Проблемът с трансферното ценообразуване 34

2.4.2. Реекспорт и квазитранзитна търговия 35

2.4.3. Електронната търговия – дигитална иновация или отчетна „черна кутия“ 36

3. Международни стандарти и регулации	38
3.1. Ръководство по платежен баланс и международна инвестиционна позиция (ВРМ6) на МВФ	38
3.1.1. Основни характеристики на ВРМ6	38
3.1.2. Ключови концепции в ВРМ6	38
3.1.3. Структура на платежния баланс според ВРМ6	39
3.1.4. Влияние на ВРМ6 върху националните статистически практики	40
3.2. Европейска система от сметки (ESA 2010)	40
3.3. Регламенти на Европейския съюз относно статистиката на платежния баланс	41
3.3.1. Регламент (ЕО) № 184/2005 относно статистиката на Общността относно платежния баланс, международната търговия с услуги и преките чуждестранни инвестиции	42
3.3.2. Регламент (ЕС) 2016/1013 за изменение на Регламент (ЕО) № 184/2005	42
3.3.3. Насоки на ЕЦБ относно статистическата отчетност (ЕСВ/2011/23)	42
3.4. Хармонизация на методологиите в рамките на ЕС	43
4. Анализ на търговската сметка на България	45
4.1. Институционална рамка за съставяне на платежния баланс в България	45
4.2. Динамика на търговската сметка на България (2010-2023)	45
4.2.1. Износ на стоки	46
4.2.2. Внос на стоки	47
4.2.3. Търговско салдо	48
4.3. Структура на търговската сметка по стокови групи	49
4.4. Географска структура на търговията	50
4.5. Фактори, влияещи върху търговската сметка на България	51
4.5.1. Вътрешни фактори	51
4.5.2. Външни фактори	52
5. Сравнителен анализ на търговската сметка на България и ЕС	53
5.1. Обща характеристика на търговската сметка на ЕС	53
5.2. Сравнение на динамиката на търговската сметка на България и ЕС	55
5.3. Анализ на относителните дялове и интензивността на търговията	56
5.4. Сравнителен анализ на структурата на търговията	58
5.5. Конвергенция и дивергенция в търговските модели	60

6. Тенденции и перспективи в развитието на търговската сметка като отчетна платформа и аналитичен инструмент	61
6.1. Проблемът за глобализацията и фрагментацията на производството	62
6.2 Дигитализация и електронна търговия	63
6.3 Промени в глобалните икономически баланси	64
6.4 Технологични иновации и нови индустрии	65
6.5 Климатични промени и устойчиво развитие	66
6.6. Геополитически фактори и търговски напрежения	67
6.7. Промени в методологията за отчитане	68
6.8. Очертаване на перспективите за бъдещето с използване на търговската сметка като индикатор за икономическия цикъл	69
7. Специфични тенденции за търговските сметки на България и ЕС - заключения и изводи	72
7.1. Еволюция на търговските модели в ЕС	72
7.2. Специфики на българската търговска сметка	73
7.3. Влияние на глобалните икономически тенденции	74
7.4. Предизвикателства пред политиката и препоръчителни насоки за подобрения	75
Изводи към глава първа	77

ГЛАВА ВТОРА. ТРАНСПОРТНИТЕ УСЛУГИ В ПЛАТЕЖНИЯ БАЛАНС В БЪЛГАРИЯ И ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ – ОТЧИТАНЕ И ЕМПИРИЧНИ СВИДЕТЕЛСТВА ЗА ИКОНОМИЧЕСКО ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ 80

1. Постановка на проблема за отчитане на транспортните услуги в платежния баланс	81
1.1. Значение на транспортните услуги в международните икономически отношения	81
1.2. Роля на транспортните услуги в платежния баланс	82
1.3. Специфики на транспортния сектор в ЕС и България	82
2. Теоретична рамка за отчитане на транспортните услуги в Платежния баланс	83
2.1. Дефиниция на транспортни услуги според ВРМ	84
2.2. Класификация на видовете транспортни услуги	85
2.3. Принципи на отчитане в платежния баланс	86
2.3.1. Принцип на резидентност	86

2.3.2. Принцип на начисляване	87
2.3.3. Принцип на пазарна оценка	87
2.3.4. Принцип на брутно отчитане	87
2.3.5. Принцип на икономическа собственост	88
2.3.6. Специфични правила за отчитане	88
3. Методология за отчитане на транспортните услуги	89
3.1. Методология за отчитане на транспортните услуги	89
3.2. Методи за оценка и изчисление	90
3.3. Предизвикателства при събирането и обработката на данни	91
3.4. Специфики при отчитането в ЕС и България	92
4. Анализ на транспортните услуги в платежния баланс на ЕС	93
4.1. Общ преглед на обхвата на отчетност на транспортния сектор в ЕС	93
4.2. Тенденции в транспортните услуги в платежния баланс на ЕС	95
4.3. Фактори, влияещи върху транспортните услуги в платежния баланс на ЕС	96
4.4. Сравнителен анализ на ЕС с други икономически региони	98
5. Транспортните услуги в платежния баланс на България	100
5.1. Постановка на проблема за изследване на транспортните услуги в платежния баланс на България	100
5.1.1. Обхват на отчитане на транспортните услуги в платежния баланс	100
5.1.2. Методология и данни за оценка на сектора	101
5.1.3. Обем на транспортните услуги в платежния баланс на България	101
5.2 Структура и фактори, влияещи върху транспортните услуги в България	101
5.3 Сравнителен анализ на транспортните услуги на България с други страни от ЕС	104
5.4. Предизвикателства и възможности	104
6. Рамка за анализ на приходите по видове международен транспорт	106
6.1. Приходи и парични потоци при морския транспорт	106
6.2. Приходи и парични потоци при въздушния транспорт	107
6.3. Приходи и парични потоци при железопътния транспорт	108
6.4. Приходи и парични потоци при автомобилния транспорт	108
6.5. Сравнителен анализ на ефективността и рентабилността по видове международен транспорт	111
7. Сравнителен анализ на транспортните услуги на България и ЕС	112

- 7.1. Транспортните услуги в платежния баланс: сравнение между България и ЕС 112
- 7.2. Емпиричен сравнителен анализ на транспортните услуги в България и ЕС 113
- 7.3. Фактори, влияещи върху различията между България и ЕС 115
- 7.4. Определяне на предизвикателствата и възможностите пред секторното развитие за България и ЕС 116
- 8. Сравнителен анализ на развитие на транспортните услуги в България и ЕС (2020-2024) 122
- 9. Аналитична оценка на тенденциите в транспортните услуги в платежния баланс на България (2018-2022) 127
- Изводи към глава втора 130

ГЛАВА ТРЕТА. СЕЗОННО МОДЕЛИРАНЕ И АНАЛИЗ НА ЕКСПОРТНИТЕ ОПЕРАЦИИ В ТЪРГОВСКАТА СМЕТКА И ТРАНСПОРТНИТЕ УСЛУГИ В ПЛАТЕЖНИЯ БАЛАНС СПРЯМО БВП НА БЪЛГАРИЯ (2020-2023 Г.) 134

- 1. Митническият съюз и външната търговия на Република България – динамика и тенденции преди и по време на пандемията от 2020 год. 135
 - 1.1. Митническият съюз и външната търговия на България за периода на евро членство 135
 - 1.2. Търговски потоци при вноса на България преди и по време на пандемията (2018-2020 год.) 137
 - 1.3. Търговски потоци при износа на България преди и по време на пандемията (2018-2020 год.) 143
 - 2. Свидетелства за сезонност в износа на потребителски стоки, суровини и материали от България в периода 2020-2023 г. 151
 - 2.1. Постановка на проблема за БВП и търговското салдо 152
 - 2.1.2. Описание на селектираните данни 152
 - 2.1.3. Иконометрично изследване на БВП и експорта на потребителски стоки, суровини и материали 154
 - 2.2. Апробиране на методика на сезонната проекция за експорт на потребителски стоки, суровини и материали 156
 - 2.2.1. Резултати от анализа на динамиката в експорта на потребителски стоки в платежния баланс на България (1Q2020-4Q2023) със сезонно изгладена прогноза за 2024 год. 156

2.2.2. Резултати от анализа на динамиката в експорта на суровини и материали в платежния баланс на България (1Q2020-4Q2023) със сезонно изгладена прогноза за 2024 год. 160

3. Свидетелства за сезонност на износа на инвестиционни стоки и енергийни ресурси в платежния баланс на България за 2020-2023 г. и ефекти върху БВП 163

3.1. Иконометрично изследване на БВП и експорта на инвестиционни стоки и енергийни ресурси 164

3.2. Анализ на динамиката в експорта на инвестиционни стоки и енергийни ресурси в платежния баланс на България (1Q2020-4Q2023) със сезонно изгладена прогноза за 2024 год. 167

4. Свидетелства за сезонност в износа на транспортни услуги в платежния баланс на България за 2020-2023 г. и ефекти върху БВП 174

5. Основни обобщения на ключовите резултати при тестване на сезонни модели в търговската сметка и транспортните услуги 179

Изводи към глава трета 184

ЗАКЛЮЧЕНИЕ 187

ПРИЛОЖЕНИЯ 192

Приложение 1. Логистика на стоки в платежния баланс на република България: свидетелства и тенденции за периода 2019 – 2022 год. 192

Приложение 2. SWOT матрица на силните и слабите страни, възможностите и заплахите пред транспортния сектор в България 199

БИБЛИОГРАФИЯ 201

СПРАВКА С АВТОРСКИ ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД 211

СПРАВКА ЗА УЧАСТИЕ НА ДОКТОРАНТА В НАУЧНИ ФОРУМИ 212
СЪОТВЕТСТВИЕ С ИЗИСКВАНИЯТА НА ПРАВИЛНИКА ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ЗАКОНА ЗА РАЗВИТИЕ НА НАУЧНИЯ СЪСТАВ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ 213

НАУКОМЕТРИЧНИ ПОКАЗАТЕЛИ В ДИСЕРТАЦИОННАТА ПРОЦЕДУРА 214

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ 215

8. Синтетичен преглед на съдържанието и резултатите от изследването

Глава първа изследва в теоретичен, дискуссионен и приложен аспект се изследва текущата сметка на платежния баланс в частта на търговията със стоки – методология, принципи, отчетност и тенденции за България и Европейския съюз.

В глава втора се провежда изчерпателен дебат и анализ за ролята и мястото на транспортните услуги в платежния баланс на България и ЕС.

Глава трета е изцяло посветена на иконометрично моделиране чрез корелационен анализ, дескриптивна статистика и сезонна проекция на обвързаността между экспортните търговски потоци и транспортните услуги с динамиката в БВП на България. Обект на моделиране са както экспортните потоци по стокови групи и транспортните услуги с оглед на тяхното позитивно влияние върху резултативната величина – БВП на Република България.

В заключението са представени резултати и изводи от дисертационното изследване. От позицията на кариерно ангажиран със сектора на транспорта автор са дадени препоръки по темата и развитие насоки за бъдещи изследвания. Към разработката са представени приложения, списък на цитираната в АРА стил литература, данни и индикатори за съответствие с националните изисквания за ОНС „Доктор“.

II. Основно съдържание на дисертационния труд

Глава първа. Търговската сметка на платежния баланс – методология, принципи, отчетност и тенденции за България и Европейския съюз

Работната хипотеза в глава първа се обвързва с твърдението, че независимо от пандемията през 2020 год. икономиката на България запазва своя отворен характер и продължава да добавя стойност към БВП с обективни корекции в стойностните показатели на вноса и износа за водещите стокови групи.

Последователно в глава първа се поставят за решаване три основни задачи:

Първо. Да се извърши преглед на съществуващата литература относно търговските потоци и транспортните услуги в контекста на платежния баланс.

Второ. Да се разработи и обоснове рамка за анализ на търговските потоци и транспортните услуги в платежния баланс на България, включваща количествени и качествени методи за оценка на тенденциите и свидетелствата за икономическо възстановяване.

Трето. Да се идентифицират и оценят структурните промени в търговските потоци на България, включително промени в географската и продуктовата структура на търговията, както и в конкурентоспособността на ключови експортни сектори.

На база изложението, анализите на проучените теоретични извори и емпирични свидетелства, както и авторската трактовка на изложената проблематика се извеждат основни обобщения, изводи и ключови моменти:

Първо. Вербално-графичният модел на кръгооборота на паричните потоци в пазарната икономика придобива адаптирания вид, където трите основни компонента на формулата за БВП се отнасят към активностите на

трите основни икономически агента, а корективното влияние на търговското салдо кореспондира с баланса на търсене и предлагане на продуктите пазари в условия на отворена икономика с активен внос и износ на стоки и услуги. Чрез своята търговска отвореност България демонстрира по-висока степен на търговска отвореност в сравнение със средното за ЕС, което подчертава критичната важност на международната търговия за българската икономика.

Второ. По отношение на търговския баланс – докато ЕС като цяло поддържа положително търговско салдо, България продължава да отчита дефицит, което отразява структурните особености на икономиката и зависимостта от внос на определени стоки и суровини.

Трето. По отношение на структурата на износа се наблюдава постепенна конвергенция в структурата на износа между България и ЕС, особено по отношение на увеличаващия се дял на машините и оборудването. Въпреки това, все още съществуват значителни различия, особено в дела на високотехнологичните продукти.

Четвърто. По отношение на географската концентрация: България показва по-висока концентрация на търговията с ЕС в сравнение със средното за Съюза, което подчертава дълбоката интеграция на страната в единния пазар, но също така и потенциалната уязвимост към регионални икономически шокове.

Пето. По отношение на динамика на растежа - българският износ и внос демонстрират по-висока волатилност в сравнение със средното за ЕС, което може да се обясни с по-малкия размер на икономиката и нейната по-голяма чувствителност към външни фактори.

Шесто. За да се адресират идентифицираните предизвикателства и да се използват възможностите, произтичащи от членството в ЕС, могат да се предложат следните препоръки: (а) Насърчаване на инвестициите във високотехнологични сектори за повишаване на дела на продуктите с висока

добавена стойност в износа; (б) Подкрепа за иновациите и развитието на човешкия капитал за подобряване на неценовата конкурентоспособност. (в) Диверсификация на търговските партньори извън ЕС за намаляване на уязвимостта към регионални икономически шокове; (г) Подобряване на енергийната ефективност и развитие на възобновяеми енергийни източници за намаляване на зависимостта от внос на енергийни ресурси; (д) Стимулиране на интеграцията на малките и средните предприятия в глобалните вериги за доставки.

Седмо. Анализът на специфичните тенденции в търговските сметки на България и Европейския съюз разкрива няколко ключови насоки за бъдещо развитие. От първостепенно значение е продължаването на усилията за диверсификация на търговските партньори и експортните продукти, което би намалило уязвимостта към външни шокове както за ЕС като цяло, така и за България в частност. Нарастващото значение на търговията с услуги налага разработването на целенасочени политики за развитие на този сектор и улесняване на техния износ. Паралелно с това, приоритизирането на инвестициите в дигитална инфраструктура и умения се очертава като ключов фактор за поддържане на глобалната конкурентоспособност. Интегрирането на екологични съображения в търговската политика и подкрепата за зелени технологии разкрива нови хоризонти за експортно развитие. В условията на все по-сложни глобални търговски модели, инвестициите в усъвършенствани системи за събиране и анализ на търговски данни придобиват решаващо значение за информирано вземане на решения.

Осмо. За България е особено важно задълбочаването на регионалното сътрудничество в Югоизточна Европа, което може да разкрие допълнителни възможности за търговска експанзия. Не на последно място, разработването на целенасочени политики за подкрепа на интернационализацията на малките и средни предприятия има потенциала да допринесе съществено за

подобряване на търговския баланс на страната. Всички тези насоки следва да се разглеждат като взаимосвързани елементи на една цялостна стратегия за укрепване на търговската позиция и повишаване на икономическата устойчивост както на национално, така и на европейско ниво.

Глава втора. Транспортните услуги в платежния баланс в България и Европейския съюз – отчитане и емпирични свидетелства за икономическо възстановяване

Изясняването на проблема за отчитане на транспортните услуги в платежния баланс на България и в ЕС изисква последователен фокус върху значение на транспортните услуги в международната търговия, ролята на транспортните услуги в платежния баланс, както и изясняването на спецификите и тенденциите в транспортния сектор за ЕС и за България.

Работната хипотеза, която се търси за доказване в тази глава се свързва с твърдението, че в условията на основополагащи принципи за общностното право *acquis communautaire*, с гарантирано свободно движение на хора, стоки и капитали, измерващите сектора на транспортните услуги показатели и инструменти (през платежния баланс) са от съществено значение за определяне тенденциите в икономическото развитие на България и ЕС.

За решаване сее поставя задачата по извършване на детайлен анализ на сектора на транспортните услуги в България, включително неговия принос към платежния баланс, основни подсектори (морски, въздушен, сухопътен транспорт) и фактори, влияещи върху неговото развитие.

На финала на глава втора е направено обобщение на изследването в тази му част. На база изложението са формулирани изводи, резултати и препоръки. Поставените за решаване в главата проблеми са обвързани с авторски виждания за тяхното възможно решаване. Засегнати са и възможни препоръки, чието следване и изпълнение може да доведе до подобряване в показателите за икономическо възстановяване.

На база изложението и данните могат да се изведат като по-важни следните изводи, резултати и констатации:

Първо. Анализът на методологиите за отчитане на транспортните услуги в платежния баланс в България и Европейския съюз разкрива значителна степен на конвергенция, до голяма степен благодарение на хармонизиращата роля на международните стандарти, по-специално Шестото издание на Ръководството по платежен баланс и международна инвестиционна позиция (ВРМ6) на Международния валутен фонд. Въпреки това, персистирант специфични национални особености в прилагането на тези стандарти, които рефлексират върху сравнимостта на данните между отделните страни-членки на ЕС.

Второ. С идентифицирането на методическите предизвикателства за отчитане на транспортните услуги се приоритизират: а) Сложността при разграничаването и правилното категоризиране на различните видове транспортни услуги, особено в контекста на интегрираните логистични решения; б) Трудности при оценката на транспортните услуги, предоставяни от нерезидентни оператори, поради ограничен достъп до първични данни; в) Проблеми при отчитането на транзитните транспортни операции, които имат специфично значение за страни като България, разположени на кръстопът на международни транспортни коридори.

Трето. Транспортният сектор е маркиран със структурни особености на транспортния сектор. Анализът разкрива значителни структурни различия в транспортния сектор между България и средните показатели за ЕС: а) България демонстрира по-висок относителен дял на сухопътния транспорт в общата структура на транспортните услуги, отразявайки географското положение на страната и специфичните характеристики на нейната икономика; б) Въздушният и морският транспорт в България показват по-ниски нива на развитие в сравнение със средните за ЕС, което се отразява на конкурентоспособността на страната в тези сегменти на

международния пазар на транспортни услуги; в) Наблюдава се тенденция към нарастване на значението на спомагателните транспортни услуги, което е в унисон с общоевропейските тенденции, но темповете на този растеж в България изостават от средните за ЕС.

Четвърто. Анализът на динамиката на транспортните услуги в платежния баланс разкрива следните ключови тенденции: а) Общо нарастване на стойността на транспортните услуги както в България, така и в ЕС, с темпове надвишаващи ръста на БВП, което подчертава нарастващото значение на сектора за икономиката; б) Увеличаване на волатилността в отчитането на транспортните услуги, особено след началото на COVID-19 пандемията, което отразява повишената несигурност в глобалната икономическа среда; в) Постепенно подобряване на нетната позиция на България в търговията с транспортни услуги, макар и с флуктуации, свидетелстващо за повишаване на конкурентоспособността на българските транспортни оператори.

Пето. В посока на ефектите на сектора върху икономическата политика на възстановяване и растеж в изследването са разкрити важни импликации. Те са основа за формулирането и имплементирането на икономическата политика за възстановяване и устойчивост изразена в: а) Необходимост от целенасочени мерки за стимулиране на развитието на въздушния и морския транспорт в България с цел балансиране на структурата на транспортния сектор и повишаване на неговата конкурентоспособност; б) Важността на инвестициите в транспортна инфраструктура, особено в контекста на трансевропейските транспортни мрежи, за подобряване на позицията на България в международните транспортни потоци; в) Потенциал за развитие на България като логистичен хъб за Югоизточна Европа, което изисква интегриран подход към развитието на транспортния сектор и свързаните с него услуги.

Шесто. На базата на проведеня анализ могат да бъдат формулирани

следните ключови препоръки. Първа група на методически подобрения, включващи: а) Разработване на по-детайлни методически указания на ниво ЕС за отчитане на специфични видове транспортни услуги, особено в областта на интегрираната логистика и мултимодалния транспорт; б) Подобряване на механизмите за събиране на първични данни, включително чрез засилено сътрудничество между националните статистически институти, централните банки и транспортните оператори; в) Имплементиране на автоматизирани системи (Zahariev, et al., 2022) за събиране и обработка на данни, използващи технологии като изкуствен интелект (Zarkova, et al., 2023) и машинно обучение (Zahariev, et al., 2020), за повишаване на точността и навременността на отчитането. Втора група на политически мерки, включващи: а) Разработване на целева стратегия за развитие на транспортния сектор в България, фокусирана върху повишаване на конкурентоспособността в сегментите с идентифицирано изоставане (въздушен и морски транспорт); б) Приоритизиране на инвестициите в транспортна инфраструктура, особено в проекти, които подобряват свързаността с основните европейски транспортни коридори; в) Стимулиране на иновациите и дигитализацията в транспортния сектор чрез целеви програми за подкрепа и публично-частни партньорства. Трета група на препоръки и мерки в областта на международното сътрудничество, включващи: а) Засилване на сътрудничеството на ниво ЕС в областта на хармонизацията на статистическите методологии, включително чрез създаване на работни групи за адресиране на специфични методологически предизвикателства; б) Разширяване на обмена на добри практики между страните-членки на ЕС в областта на отчитането на транспортните услуги и развитието на транспортния сектор; в) Инициране на съвместни изследователски проекти на ниво ЕС за по-дълбоко разбиране на взаимовръзките между развитието на транспортния сектор и икономическия растеж.

Глава трета. Сезонно моделиране и анализ на експортните операции в търговската сметка и транспортните услуги в платежния баланс спрямо БВП на България (2020-2023 г.)

Работната хипотеза в глава трета се обвързва с твърдението, че чрез сезонно проектиране на селектирани позиции от платежния баланс на България може да се установи степента на корелационната обвързаност на експортните потоци от стоки и транспортни услуги с БВП на България като страна с отворена икономика..

Последователно в глава първа се поставят за решаване две основни задачи:

Първо. Да се анализира динамиката на износа на стоки и транспортни услуги на България за селектиран период 2020-2023, с особен акцент върху промените, настъпили след началото на COVID-19 пандемията по данни на тримесечна база.

Второ. Да се оценят свидетелствата за икономическо възстановяване на България чрез анализ на взаимовръзките между експортните търговски потоци, транспортните услуги и БВП, с цел идентифициране на тенденции и перспективи за устойчив икономически растеж.

Както ограничително условие в глава трета се поставя анализа и оценката единствено и само на експортните потоци, които в класическата формула за БВП имат позитивно влияние върху резултативната величина, за разлика от импортните потоци, които усилват абсорбцията, но редуцират измерителя на продуктивността на икономиката.

В рамките изложението в глава трета са изведени и обобщени следните по-важни резултати, изводи и констатации:

В резултат на изложението в глава трета се достигна до формулирането на следните основни изводи и препоръки:

Първо. Препоръки и изводи за икономическата политика. Базирайки се на резултатите от изследването, могат да се формулират следните

препоръки: а) Разработване на специфични инструменти за управление на ликвидността в икономиката, отчитащи сезонните флукуации в търговските и транспортните потоци; б) Имплементиране на система за ранно предупреждение, базирана на сезонни индикатори, за идентифициране на потенциални икономически дисбаланси; в) Фокусиране върху диверсификация на икономиката с цел намаляване на общата сезонна волатилност и повишаване на икономическата устойчивост.

Второ. Препоръки и изводи за статистическото отчитане на дейността на икономическите оператори при външната търговия със стоки и при транспортните услуги. За подобряване на качеството и полезността на икономическите данни се препоръчва: а) Въвеждане на по-детайлно сезонно разбиване на данните за търговията и транспортните услуги в официалната статистика; б) Разработване на интегрирана система за събиране и анализ на високочестотни данни, релевантни за сезонното моделиране; в) Подобряване на методологията за сезонно изглаждане на макроикономическите индикатори, отчитайки специфичните характеристики на българската икономика.

Трето. Препоръки и изводи към бизнес сектора. За по-ефективно управление на сезонните ефекти в бизнеса се препоръчва: а) Инвестиране в аналитични инструменти и експертиза за по-добро разбиране и прогнозиране на сезонните модели в съответните индустрии; б) Разработване на стратегии за диверсификация на продукти и пазари с цел намаляване на зависимостта от сезонни фактори; в) Активно сътрудничество с академичните и изследователските институции за подобряване на моделите за сезонно прогнозиране.

Четвърто. За да максимизират ползите от износа на инвестиционни стоки, страните трябва да развиват балансирани икономически стратегии, които включват: диверсификация на експортните пазари за намаляване на риска от зависимост от отделни икономики; инвестиции в образование и

научноизследователска дейност за поддържане на конкурентно предимство; развитие на диверсифицирани индустрии за създаване на по-устойчива икономическа структура; прецизно управление на макроикономическите политики за балансиране на ефектите върху валутния курс и конкурентоспособността.

Пето. Като генерални насоки за бъдещи изследвания са очертават следните перспективни идеи с научен и практико-приложен потенциал:

(1) Методологически аспекти: а) Разработване на нови техники за динамично сезонно моделиране, способни да улавят бързи промени в сезонните модели; б) Изследване на потенциала на машинното обучение за идентифициране на комплексни сезонни зависимости в икономическите данни; в) Интегриране на пространствени модели в сезонния анализ за по-добро разбиране на регионалните аспекти на сезонността в търговията и транспорта.

(2) Икономически аспекти: а) Анализ на влиянието на климатичните промени върху сезонните модели в търговията и транспорта в дългосрочен план; в) Изследване на взаимодействието между сезонността в различни икономически сектори и потенциалните ефекти на пренос (т. нар. spillover effects); в) Оценка на ефективността на различни политики за управление на сезонната волатилност в контекста на малки отворени икономики като България;

(3) Междусекторни изследвания: а) Интегриране на социологически и психологически фактори в моделите за сезонно икономическо поведение; б) Изследване на връзката между сезонността в икономиката и трудовия пазар, включително аспекти като сезонна заетост и миграция; в) Анализ на влиянието на технологичните иновации (например, автоматизация и изкуствен интелект) върху традиционните сезонни модели в търговията и транспорта.

Шесто. Емпиричното изследване и апробиране на сезонни данни за влияние на експорта на четирите базисно стокови групи плюс експорта на транспортни услуги показват различна степен на обвързаност с БВП. С най-

високи показатели за влияние и подкрепа за икономическото възстановяване сред тях са експорта на транспортни услуги и експорта на инвестиционни стоки. За транспортните услуги се установява ясен позитивен тренд на растеж с изразена динамика на сезонните показатели. Това се потвърждава от високата стойност на коефициента на детерминация. Чрез линейна регресионен модел на влиянието на експорта на транспортни услуги върху БВП на страната може да заключим, че влияещия фактор може да обясни 73.29% от сезонната вариация на БВП.

Заключение

Настоящата дисертация се фокусира върху анализа на търговските потоци и транспортните услуги в платежния баланс на Република България, изследвайки тенденциите и търсейки свидетелства за икономическо възстановяване. Това заключение има за цел да обобщи ключовите изводи, да проблематизира основните резултати, да очертае перспективите и да предложи насоки за бъдещи изследвания.

Нашето изследване разкри няколко значими тенденции в търговските потоци и транспортните услуги на България:

1. Постепенно възстановяване на търговските обеми след спада, причинен от COVID-19 пандемията, с темпове на растеж, надвишаващи средните за ЕС в някои сектори.

2. Увеличаване на дела на високотехнологичните продукти в експортната структура, което свидетелства за постепенно преструктуриране на икономиката.

3. Нарастващо значение на транспортните услуги в платежния баланс, особено в сферата на логистиката и куриерските услуги, стимулирано от бума в електронната търговия.

4. Подобряване на търговския баланс в сектора на услугите, компенсиращо отчасти дефицита в търговията със стоки.

5. Засилване на търговска интеграция с ЕС, както и регионално в рамките на Югоизточна Европа.

Анализът на текущото състояние разкрива няколко съществени проблемни области, които изискват внимание и целенасочени действия за тяхното преодоляване. На първо място стои въпросът за устойчивостта на наблюдаваното възстановяване. В условията на глобална икономическа несигурност и засилени геополитически напрежения, остава неясно доколко това възстановяване може да се запази в дългосрочен план. Втората проблемна област е свързана със структурните дисбаланси в българската икономика. Въпреки отбелязаните подобрения, страната продължава да демонстрира значителна зависимост от внос на енергийни ресурси и високотехнологични компоненти. Тази зависимост създава уязвимост на икономиката към външни шокове и може да повлияе негативно на нейната стабилност. Третото предизвикателство се отнася до конкурентоспособността. Нарастващият натиск от страни с по-ниски производствени разходи поставя под въпрос дългосрочната конкурентоспособност на традиционните експортни сектори в България. Четвъртата проблемна област е свързана с дигиталната трансформация. Въпреки постигнатия напредък, темповете на дигитализация в определени сектори на българската икономика остават по-ниски от средните за Европейския съюз. Това изоставане може да се отрази неблагоприятно върху бъдещата конкурентоспособност на страната.

Анализът на текущите тенденции позволява да се очертаят следните перспективи и потенциални рискове. На първо място като позитивни перспективи могат да се посочат:

1. Потенциал за по-нататъшно интегриране в европейските вериги за доставки, особено в сектори като автомобилостроене и електроника.

2. Възможности за развитие на зелена икономика и експорт на екологични технологии, в съответствие с целите на ЕС за въглеродна неутралност.

3. Разширяване на пазарния дял в сферата на ИТ услугите и аутсорсинга, използвайки квалифицираната работна ръка и сравнително ниските разходи.

4. Потенциал за развитие на България като логистичен хъб за Югоизточна Европа, благодарение на стратегическото географско положение.

На второ място следва да се посочат и възможни негативни тенденции:

1. Риск от забавяне на икономическия растеж в основните търговски партньори, което би повлияло негативно на българския експорт.

2. Потенциално увеличаване на протекционистките мерки в глобален мащаб, което може да ограничи достъпа до ключови пазари.

3. Ускорено изтичане на квалифицирана работна сила, което може да подкопае конкурентоспособността в ключови сектори.

4. Риск от задълбочаване на технологичното изоставане в някои традиционни индустрии, водещо до загуба на конкурентни позиции.

5. Уязвимост към климатични промени, които могат да повлияят негативно на селскостопанския износ и туристическия сектор.

Представеното изследване има своите обективни ограничения, които е важно да бъдат отбелязани за правилното разбиране и интерпретация на резултатите. Първо, времевият обхват на изследването е съсредоточен върху периода на възстановяване след COVID-19, което може да не дава пълна представа за дългосрочните структурни тенденции в икономиката. Този фокус върху специфичен период може да доведе до пропускане на по-мощни икономически закономерности. На втори място считаме, че анализът е ограничен от достъпа до детайлни фирмени данни. Това

ограничение може да е довело до непълно разбиране на микроикономическите фактори, които влияят върху търговските потоци и тяхната динамика. Третият аспект се отнася до факта, че използваните иконометрични модели имат своите методически ограничения. Те може да не отразяват в пълна степен сложните взаимодействия между различните икономически фактори, което влияе върху точността на анализа. Като четвърти пункт може да посочим бързо променящата се геополитическа ситуация внася елемент на несигурност в прогнозите за бъдещото развитие на търговските отношения. Тази динамика прави трудно точното предвиждане на бъдещите тенденции. На пето място не може да се пропусне наличието на специфика, свързана с валутното изражение на данните (Захариев & Личев, 2014). Анализите, базирани на данни от НСИ и Eurostat, които са в евро, очертават определени тенденции и водят до конкретни изводи. От друга страна, при използване на бази данни на UNCTAD, МВФ и Световната банка, където стойностите са в щатски долари, тенденциите и изводите следват колебанията на обменния курс на водещата глобална валутна двойка.

III. Насоки за бъдещи изследвания по темата на дисертацията

- Задълбочен анализ на влиянието на дигиталната трансформация върху структурата на търговските потоци и транспортните услуги в България.
- Изследване на потенциала за развитие на нови експортни ниши в контекста на зелената икономика и кръговата икономика.
- Анализ на въздействието на регионалните търговски споразумения върху конкурентоспособността на българския износ.
- Проучване на ефектите от потенциално реструктуриране на глобалните вериги за доставки върху позицията на България в

международната търговия с оглед стратегическото разположение на страната.

- Изследване на връзката между преките чуждестранни инвестиции и динамиката на търговските потоци в България с акцент върху експортните операции.

IV. Справка за научните и научно-приложни приноси в дисертационния труд

Теоретико-методологичен принос

Първо. Разработена е комплексна методологическа рамка за анализ на взаимовръзката между търговските потоци, транспортните услуги и икономическото възстановяване чрез платежния баланс. Иновативността на подхода се изразява в съчетаването на количествени методи (корелационен анализ, дескриптивна статистика) със сезонно проектиране на селектирани позиции от платежния баланс за оценка на икономическото възстановяване в условията на множествени кризи.

Емпирично-диагностичен принос

Второ. Извършен е задълбочен емпиричен анализ на структурните промени в търговските потоци на България за периода 2020-2023 г., който разкрива нови тенденции в географската и продуктовата структура на търговията. Установено е постепенно преструктуриране на икономиката с увеличаване дела на високотехнологичните продукти в експортната структура и засилване на търговската интеграция с ЕС и региона на Югоизточна Европа.

Прогностично-аналитичен принос

Трето. Идентифицирани са ключови фактори и тенденции, определящи потенциала за развитие на България като логистичен хъб за Югоизточна Европа. Изведени са конкретни възможности за по-нататъшно интегриране в европейските вериги за доставки, особено в секторите на автомобилостроенето и електрониката, както и перспективите за развитие на зелената икономика и експорта на екологични технологии.

Практико-приложен принос

Четвърто. Разработен е инструментариум за оценка на степента на корелационна обвързаност между экспортните търговски потоци, транспортните услуги и БВП на България като страна с отворена икономика. Този инструментариум позволява идентифициране на конкретни уязвимости и рискове за икономическото възстановяване, включително зависимостта от внос на енергийни ресурси и високотехнологични компоненти, както и потенциалното въздействие на климатичните промени върху ключови экспортни сектори.

V. Списък с публикациите на докторанта

I. Статии (2 бр.)

- 1) **Велковски, Анатоли.** (2022). Митническият съюз и външната търговия на република България – динамика и тенденции. Годишен алманах „Научни изследвания на докторанти“, 2022 г. Брой XV, книга 18 – Студии и статии, с. 177-190, ISSN: 1313-6542.
- 2) **Велковски, Анатоли.** (2024). Свидетелства за сезонност в износа на потребителски стоки, суровини и материали от България в периода 2020-2023 г., Народностопански архив, бр. 3 (под печат).

II. Научни доклади (1 бр.)

- 1) **Велковски, Анатоли** (2023). Логистиката на стоки в платежния баланс на република България: свидетелства и тенденции за периода 2019 – 2022 год., Научна конференция „Логистиката и обществените системи“, 16-17 март 2023 година, НБУ "Васил Левски", В. Търново, с. 703-712, ISSN 2738-8042.

VI. Справка за участие на докторанта в научни форуми

- 1) XV-та Докторантска научна сесия, 02.12.2022 г., СА „Д. А. Ценов“, Свищов.
- 2) Научна конференция „Логистиката и обществените системи“, 16-17 март 2023 година, НБУ "Васил Левски", В. Търново.

VII. Справка за съответствие с националните изисквания по Правилника за приложение на Закона за развитие на академичния състав в Република България

Статии: 2 бр. (самостоятелни)

Научни доклади: 1 бр. (самостоятелен)

Минимален брой точки: 30

Постигнат брой точки по Показател 7 (Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове), съгл. Приложение към чл. 1а, ал. 1 от на Правилника за прилагане на Закона за развитие на научния състав в Република България с Минимални национални изисквания към научната, преподавателската и/или художественотворческата или спортната дейност на кандидатите за придобиване на научна степен и за заемане на академичните длъжности "главен асистент", "доцент" и "професор" по научни области и/или професионални направления в Област 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, 3.2. Психология, 3.3. Политически науки, 3.4. Социални дейности, 3.5. Обществени комуникации и информационни науки, 3.6. Право, 3.7. Администрация и управление, 3.8. Икономика, 3.9. Туризм

3 бр. статии и научни доклади x 10 т. = 30 т.

VIII. Наукометрични показатели на дисертационния труд

№	Показател	Стойност
1	Брой таблици	26
2	Брой фигури	29
3	Общ брой стандартни страници	215
4	Използван софтуер	MS Excel
5	Литературни източници	106
5.1.	В т.ч. на чужд език	72
5.2.	В т.ч. на български език	34
6	Брой публикации на докторанта	3
7	Брой точки по Правилника за прилагане на закона за развитие на академичния състав в Република България	30,00
8	Брой участия в научни форуми	2
9	Номер на заповед за зачисляване	Заповед № 133 от 15.03.2021 год.
10	Дата на записване в докторантура	01.03.2021 год.
11	Номер на заповед за смяна на научен ръководител	Заповед 1055/2.12.2022 г.
12	Срок на докторантурата	3 год. с удължаване
13	Годишни атестационни оценки	Положителни
14	Дата на решение на КС за даване на ход за защита	26.11.2024 г.
15	Дата на решение на ФС за разкриване на процедурата по защита	26.11.2024 г.
16	Час, дата и място на публична защита	11:00 ч. / 04.04.2025 г.
17	URL адрес за онлайн достъп до публичната защита, ВВВ стая „СА-КФК-Научни журита“	https://bbb.uni-svishtov.bg/b/yc7-x2c-dtm

IX. Декларация за оригиналност на дисертационния труд

Дисертационният труд в обем 215 стр. под заглавие: „Търговските потоци и транспортните услуги в платежния баланс на Република България: тенденции и свидетелства за икономическо възстановяване“ е оригинален и представлява собствена научна продукция на автора. В него са използвани авторски идеи, текстове и визуализация чрез графики и таблици, като са спазени всички изисквания на Закона за авторското и сродните му права чрез надлежно цитиране и позоваване на чужда авторска мисъл, както и данни, включително:

1. Постигнатите в дисертационния труд резултати и изведени приноси са оригинални и не са заимствани от изследвания и публикации, в които авторът няма участия.
2. Представената от автора информация във вид на копия на документи и публикации, лично съставени справки и др. съответства на обективната истина.
3. Научните резултати, които са получени, описани и/или публикувани от други автори, са надлежно и подробно цитирани в библиографията.

.....
(Докт. Анатоли Велковски)